

عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس

جلد دوم

ارزش‌های اسلامی

علی تقی‌زاده اکبری

پژوهشکده تحقیقات اسلامی

سرشناسه:	تقی‌زاده اکبری، علی، ۱۳۴۰ -
عنوان و پدیدآور:	ارزش‌های اسلامی / نویسنده علی تقی‌زاده اکبری؛ تهیه‌کننده پژوهشکده تحقیقات اسلامی
اسلامی	[سپاه پاسداران انقلاب اسلامی].
مشخصات نشر:	قم: زمزم هدایت، ۱۳۸۵.
مشخصات ظاهری:	۱۹۱ ص.
فروست:	عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس؛ ج. ۲.
شابک:	۹۶۴ - ۸۷۶۹ - ۹۸ - ۲ (VOL 2) 978-964-8769-98-2
یادداشت:	قیما
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۱۸۴ - ۱۹۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع:	جنگ ایران و عراق. ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ - مسائل متفرقه.
موضوع:	جنگ ایران و عراق. ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ - جنبه‌های مذهبی.
شناخه افزوده:	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. نمایندگی ولی فقیه. پژوهشکده تحقیقات اسلامی. زمزم هدایت.
شناخه افزوده:	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. نمایندگی ولی فقیه. پژوهشکده تحقیقات اسلامی.
فروست (شناخه افزوده):	عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس؛ ج. ۲.
رده‌بندی کنگره:	ج. ۲ ع ۹ / ۱۶۰ DSR
رده‌بندی دیویی:	۹۵۵ / - ۸۴۳
شماره کتابخانه ملی:	۴۱۱۹۰ - ۸۵ م

زمزم
هدایت

عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس - ج ۲

ارزش‌های اسلامی

- نویسنده: ☐ علی تقی‌زاده اکبری
- تهیه‌کننده: ☐ پژوهشکده تحقیقات اسلامی
- حروفچینی و صفحه‌آرایی: ☐ پژوهشکده تحقیقات اسلامی
- ناشر: ☐ زمزم هدایت
- تاریخ چاپ: ☐ پاییز ۱۳۸۶
- چاپ: ☐ سی‌هف
- نوبت چاپ: ☐ اول
- تیراژ: ☐ ۲۰۰۰
- قیمت: ☐ ۱۴۰۰ تومان

شابک: ۹۸ - ۹۸۷۶۹ - ۹۶۴ (جلد دوم) (VOL 2) 964-8769-98-2 ISBN

شابک دوره: ۰ - ۱۱ - ۲۸۵۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸ (دوره ۷ جلدی) (7 VOL SET) 978-964-2854-11-0 ISBN

قم، خ شهید فاطمی (دور شهر)، نبش فاطمی ۳، پلاک ۸۱

تلفکس: ۲۳۵ - ۷۷۳ - ۲۵۱ - ۰ - همراه: ۲۵۳ ۲۵۳ ۹۱۲ - ۰

پیش‌گفتار

ملت مسلمان ایران جنگ‌های بسیاری را تجربه کرده و از سر گذرانده است. بیگانگان بارها سرزمین ایران را عرصه تاخت و تاز قرار داده‌اند و فرزندان رشید ملت ایران نیز همواره پرچم مقاومت را برافراشته، در برابر آنان سینه سپر کرده‌اند؛ گاه دشمن در تهاجمش توفیق یافته و گاه ناکام مانده است، اما بی‌گمان باشکوه‌ترین حماسه دفاعی ملت مسلمان ایران در دوران هشت سال درخشان و پرافتخار دفاع مقدس رقم خورد. آنچه دفاع مقدس را در کارنامه دفاعی این ملت از حدود دویست سال پیش به این طرف برجسته و بی‌مانند ساخته است، ناکام ماندن دشمن در دستیابی به اهداف تجاوز به ویژه جدا کردن بخشی از ایران و ضمیمه کردن آن به خاک خود است.

گذری بر تهاجم بیگانگان در این دویست سال، درستی این ادعا را نشان می‌دهد. در جنگ نخست ایران و روسیه (۱۲۱۸-۱۲۲۸ ه.ق)، عهدنامه ذلت بار گلستان بر ایران تحمیل، و بخشی از پیکر ایران جدا شد. در دومین جنگ (۱۲۴۱-۱۲۴۳ ه.ق) نیز عهدنامه ننگین ترکمانچای بر اوراق نقش بست که افزون بر جداسازی بخش دیگری از شمال ایران، حق کشتیرانی ایران در دریای خزر سلب گردید و حق قضاوت کنسولی و پنج میلیون تومان

غرامت به روسیه داده شد. در سال ۱۲۶۳ هجری قمری طی عهدنامه دوم ارزروم که در آستانه جنگ دولت‌های عثمانی و ایران و پس از چهار سال مذاکره و بامیانجیگری دولت‌های استعماری انگلیس و روس به امضای دو دولت رسید، تمامی ولایت سلیمانیه به دولت عثمانی واگذار گردید و در مقابل، دولت عثمانی مالکیت ایران بر خرمشهر و ساحل چپ اروندرود را به رسمیت شناخت. در سال ۱۲۷۳ هجری قمری، نیروهای متجاوز انگلیسی بوشهر، خرمشهر و اهواز را اشغال کردند تا هرات را از ایران جدا کنند. بر اساس عهدنامه‌ای که در مارس ۱۸۵۷ میلادی در پاریس میان ایران و انگلیس منعقد گردید، هرات از ایران جدا شد و ایران افغانستان را به رسمیت شناخت و در مقابل، انگلستان نیروهای خود را فراخواند. در سال ۱۳۳۱ هجری قمری در جریان انعقاد پروتکل اسلامبول و با دخالت روس و انگلیس، حدود ۷۰۰ مایل از مناطق نفت‌خیز ایران در شمال و جنوب قصر شیرین به دولت عثمانی واگذار شد و سرانجام در سال ۱۳۴۹ هجری شمسی با ادامه سیاست استعماری انگلستان، ایران از ادعای مالکیت خود نسبت به بحرین دست برداشت تا مالکیت مجدد خویش را بر جزایر سه گانه ایرانی خلیج فارس که در قیمومت انگلستان بود، به دست آورد.

به راستی چه راز و رمزی در هشت سال جنگ تحمیلی نهفته است که آن را به لحاظ ناکام گذاشتن دشمن و حفظ تمامیت ارضی ایران، ممتاز ساخته و نام باشکوه و جاودان «دفاع مقدس» را زینده آن کرده است؛ با آن که شورای امنیت سازمان ملل به طرز بی سابقه‌ای در انجام وظیفه خود در محکوم کردن تجاوز و متجاوز تسامح ورزید و بیش تر قدرت‌های برتر جهان و دولت‌های منطقه از تجهیز عراق به سلاح‌های پیشرفته و تکنولوژی ساخت سلاح‌های

کشتار جمعی و در اختیار گذاشتن اطلاعات مهم نظامی و حمایت‌های گسترده مالی، سیاسی و تبلیغاتی در عرصه جهانی کوتاهی نکردند و برخی مستقیماً به نفع عراق وارد جنگ شدند. به نظر می‌رسد راز و رمز برجستگی و درخشندگی دفاع مقدس را باید در ویژگی‌های ممتازی که در درون خود دارد جست و جو کرد.

دشمن زمانی تهاجم به این سامان را آغاز کرد که در آن، نظامی اسلامی استقرار یافته بود و فقهی عادل رهبری ملت و فرماندهی کل نیروهای مسلح را بر عهده داشت. حضرت امام خمینی (ره) با توکل به خداوند متعال و عزمی راسخ و قاطعیتی کم نظیر و نفوذ معنوی که در میان ملت و رزمندگان داشت، توان روحی و معنوی آنان را برای مقابله همه‌جانبه با دشمن بسیج و ساماندهی کرد. وحدت و حضور یکپارچه ملت به ویژه عالمان دین و روحانیون و گستره مدافعان در شکل نیروهای بسیج که نقش حیاتی و کارساز بر عهده داشتند، دیگر ویژگی ممتاز و بی سابقه دفاع مقدس است. تمسک فرماندهان و رزمندگان به فرهنگ ناب اسلامی، الهام گرفتن از باورهای ژرف دینی، اقتدا به سیره جهادی معصومان (ع) به ویژه نهضت حرکت آفرین عاشورا، آراسته شدن به ارزش‌های پیروزی آفرین اسلامی و امید داشتن به امدادهای غیبی از جمله این ویژگی‌هاست. همچنین استفاده قابل قبول از سلاح تبلیغات و نیز هنر و ادبیات در جهت خنثی کردن هجوم تبلیغاتی دشمن و افزایش روحیه رزمندگان را باید از ویژگی‌های دفاع مقدس برشمرد.

پژوهشکده تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه در سپاه - در کنار پژوهش‌هایی که دیگر مراکز درباره تاریخ و رخدادهای نظامی و سیاسی دفاع مقدس و نیز ثبت خاطره‌های رزمندگان از آن دوران انجام داده و می‌دهند -

بر آن شد تا از این روزن به دفاع مقدس بنگرد و این ویژگی‌های ممتاز را در اندازه توان خویش بکاود. در این باره، طرحی بانام «عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس» تهیه شد و به تصویب اداره تحقیقات خودکفایی ستاد مشترک سپاه و معاونت طرح و برنامه ستاد کل نیروهای مسلح رسید. سخنان حضرت امام (ره)، مقام معظم رهبری و فرماندهان جنگ و نیز خاطره‌های رزمندگان و وصیت‌نامه‌های شهیدان، منابع عمده این جستار است که از کتاب‌ها، مجله‌ها و روزنامه‌ها استخراج شده است. همچنین در حد امکان از منابع موجود در مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) و گروه جنگ سیمای جمهوری اسلامی نیز استفاده شده است که از همکاری صمیمانه این مراکز سپاسگزاریم. مدیریت و نظارت علمی این طرح را به ترتیب آقایان علی تقی‌زاده اکبری و مهدی عبداللهی بر عهده داشته‌اند. به امید آن که این گام خُرد و ناچیز، گام‌های بلند عالمان و فرهیختگان متعهد را در پی داشته باشد.

از عوامل مهم معنوی و فرهنگی دفاع مقدس، ارزش‌های اسلامی است که رزمندگان اسلام به آن‌ها پایبند بودند. نوشتار حاضر که به این عامل مهم می‌پردازد، نتیجه پژوهش و نگارش آقای علی تقی‌زاده اکبری است. همچنین آقایان یعقوب جعفری، حسین شیدانیان، محمدهادی مهتدی و ابوالقاسم مینوگردآوری بخشی از اطلاعات را بر عهده داشته‌اند. با تشکر از این عزیزان، امیدواریم این اثر بتواند گوشه‌ای از ارزش‌های اسلامی متجلی در دفاع مقدس را برای خوانندگان گرامی تبیین کند.

فهرست

مقدمه.....	۱۵
فصل اول: کلیات.....	۱۹
۱. مفهوم ارزش‌های اسلامی.....	۱۹
۲. مفهوم ارزش اخلاقی.....	۲۰
۳. ویژگی‌های افعال اخلاقی.....	۲۲
۴. رابطه ارزش‌های اخلاقی و باورهای دینی.....	۲۴
۵. ارزش‌های اخلاقی در قرآن.....	۲۶
۶. ارزش‌های اخلاقی در جهاد و دفاع.....	۲۸
فصل دوم: پارسایی.....	۳۳
۱. یاد خدا.....	۳۳
۱-۱. نماز.....	۳۷
۱-۲. نماز شب.....	۴۱
۱-۳. انس با قرآن.....	۴۶
۱-۴. دعا و راز و نیاز.....	۵۲

۵۸	 ۲. اخلاص
۵۸	 ۱- ۲. اخلاص و دفاع
۶۲	 ۲- ۲. اخلاص در باور رزمندگان
۶۳	 ۳- ۲. تجلی اخلاص در وصیت‌نامه شهیدان
۶۵	 ۴- ۲. نمونه‌هایی از اخلاص رزمندگان
۶۸	 ۳. توکل
۷۱	 ۱- ۳. نقش توکل در پیروزی از دیدگاه فرماندهان
۷۷	 فصل سوم: استواری و سرافرازی
۷۷	 ۱. صبر و استقامت
۷۸	 ۱- ۱. صبر و استقامت و دفاع
۸۱	 ۲- ۱. استقامت رزمندگان و فرماندهان در نبرد
۸۵	 ۳- ۱. اعتراف دشمن به استقامت رزمندگان
۸۷	 ۴- ۱. صبر و استقامت در اسارت
۹۰	 ۵- ۱. صبر و استقامت در آموزش
۹۳	 ۶- ۱. جلوه‌های بزرگ پایداری
۱۰۱	 ۲. شجاعت و دلاوری
۱۰۳	 ۱- ۲. شجاعت فرماندهان
۱۰۵	 ۲- ۲. شجاعت رزمندگان
۱۱۰	 ۳- ۲. شجاعت در اسارت
۱۱۱	 ۳. عزت و کرامت
۱۱۳	 ۱- ۳. بزرگواری و مروت در حال قدرت
۱۱۶	 ۲- ۳. عزت و سربلندی در اسارت
۱۲۱	 فصل چهارم: برادری و گذشت
۱۲۱	 ۱. اخوت و همدلی
۱۲۳	 ۱- ۱. عشق و محبت نیروها به فرماندهان

۱۲۶	۱-۲. عشق و محبت فرماندهان به نیروها.
۱۳۳	۱-۳. اخوت و همدلی در اسارت.
۱۳۴	۲. ایثار و فداکاری.
۱۳۶	۱-۲. ایثار در مال.
۱۳۸	۲-۲. ایثار در امکانات.
۱۳۹	۳-۲. ایثار در رسیدگی به دیگران.
۱۴۱	۲-۴. ایثار در نجات دیگران.
۱۴۴	۲-۵. ایثار در خطرپذیری.
۱۵۱	فصل پنجم: شوق دیدار.
۱۵۱	۱. بی‌اعتنایی به دنیا.
۱۵۳	۱-۱. بی‌اعتنایی فرماندهان به دنیا.
۱۵۴	۱-۲. بی‌اعتنایی شهیدان به دنیا.
۱۵۶	۲. شوق دفاع.
۱۶۱	۲-۱. شوق حضور در جبهه‌های نبرد.
۱۶۲	۲-۲. شوق شرکت در عملیات.
۱۶۸	۲-۳. تجلی شوق دفاع در وصیت‌نامه شهیدان.
۱۷۰	۳. شهادت‌طلبی.
۱۷۶	۳-۱. شهادت‌طلبی رزمندگان از منظر فرماندهان.
۱۷۷	۳-۲. شهادت‌طلبی رزمندگان به روایت هم‌زمان و خانواده.
۱۷۹	۳-۳. شهادت‌طلبی در اسارت.
۱۸۰	۳-۴. شهادت از نظرگاه شهیدان.
۱۸۵	منابع و مأخذ.

مقدمه

فرق بسیار است بین جوانانی که شب را با مناجات و قرائت قرآن و نماز و نیایش به سر می‌برند و حمله را با ذکر خدا و الله اکبر شروع می‌کنند، با آنان که شب را با معصیت خدا و روز را در جنگ با خدا آغاز می‌کنند.^۱

امام خمینی (ره)

ارزش‌ها از مهم‌ترین اجزای یک فرهنگ به‌شمار می‌آیند، چرا که از باورهای یک ملت سرچشمه می‌گیرند و در عرصه‌های گوناگون فعالیت آن تأثیر می‌گذارند. افراد یک جامعه گفتار و رفتار خویش را براساس ارزش‌هایی که پذیرفته‌اند و به آن‌ها پایبندند، سامان می‌دهند. در این میان، ارزش‌های اخلاقی به لحاظ تأثیر ژرفی که در روح و روان آدمیان برجای می‌گذارند و در سلوک فردی و اجتماعی آن‌ها بیشتر جلوه‌گر می‌شوند، از اهمیت زیاد و جایگاه برجسته‌ای برخوردارند. با وجود این، بروز و ظهور این ارزش‌ها به‌هنگام حوادث و رخدادهای سرنوشت‌ساز از جمله دفاع از کیان و سرزمین، بسی پرفروغ‌تر و خیره‌کننده‌تر است.

با شعله‌ور شدن آتش جنگ عراق علیه ایران، حادثه‌ای دوچهره، یکی تاریک و نفرت‌انگیز و دیگری تابناک و افتخارآمیز، در تاریخ رقم خورد. در چهره تاریک این حادثه، تجاوز و ستم در زشت‌ترین شکل ترسیم شد و در چهره تابناک آن، دفاع و حماسه در زیباترین صورت تجلّی یافت. در سمت و سوی تاریک، تجاوزگران فروترین خصلت‌ها و رفتارهای غیرانسانی را به نمایش گذاشتند و در سمت و سوی تابناک، مدافعان والاترین خصلت‌ها و رفتارهای انسانی را نشان دادند. در این حادثه، تنها رویارویی مهاجمان و مدافعان نبود، بلکه ستم و حماسه، رفتارهای زشت و زیبا و ضدارزش‌ها و ارزش‌ها نیز به مصاف یکدیگر شتافتند و هریک، توان خود را به رخ دیگری کشیدند. سرانجام، حماسه، رفتارهای زیبا و ارزش‌ها، از این مصاف فاتح و سربلند بیرون آمدند.

ارزش‌هایی که در حماسه دفاع مقدس تبلور یافت و از عوامل مهم پیروزی بر دشمن بود، ریشه در فرهنگ ناب اسلامی و باورهای دینی رزمندگان اسلام داشت. آنان براساس آموزه‌های قرآنی، ارتباط خود را با خداوند متعال نزدیک و استوار کرده بودند. این ارتباط که با یاد کردن خدا - به وسیله نماز و انس با قرآن و دعا و راز و نیاز - و نیز اخلاص و رزی و توکل پدید می‌آمد، آرامش را بر گستره جانشان چیره و از امداد و نصرت الهی برخوردار می‌ساخت. همین ارتباط و وثیق سرانجام، آنان را مشتاق دیدار دوست و نظاره کردن «وجه‌الله» می‌کرد؛ اشتیاقی که آغازش بی‌اعتنایی به دنیا و انجامش شهادت‌طلبی بود.

رزمندگان اسلام همچنین از قرآن کریم فرا گرفته بودند که به یکدیگر محبت و مهر بورزند و اخوت و همدلی پیشه کنند، چه در این صورت،

روابط دوسویه فرماندهان و نیروها سامان می‌یافت و اثرات شگرفش را در سخت‌ترین لحظه‌های نبرد نشان می‌داد. این محبت و عشق ژرف، خود، ایشار و فداکاری را به دنبال داشت؛ ایشاری که از اندک اندوخته مالی تا گوهر نفیس جان را شامل می‌شد. نیز از قرآن کریم آموخته بودند که در برابر دشمن استوار و سرافراز باشند. آنان برای انجام این مهم، صبر و استقامت را در اوج زیبایی به تصویر کشیدند، شجاعت و دلآوری را بر «قله بلند افتخار نشانند و عزت و کرامت را شکوهی ستروگ بخشیدند».

نوشتاری که پیش رو دارید، پرتوی است از درخشش خیره‌کننده ارزش‌های اسلامی که در حماسه دفاع مقدس بازتاب یافته است. بی‌گمان، انعکاس آن‌همه زیبایی که در چهره تابناک این حادثه رخ نمود، مجالی به گسترده‌گی و فراخی سینه‌هایی که این زیبایی‌ها از آن‌ها سرچشمه گرفته و سرازیر شده‌اند می‌طلبد. این نوشتار در پنج فصل سامان یافته است. در فصل نخست، مباحث مقدماتی با عنوان کلیات مطرح شده و در چهار فصل دیگر، درباره شماری از مهم‌ترین ارزش‌های اخلاقی رزمندگان اسلام در دفاع مقدس صحبت به میان آمده است. «پارسایی»، «استواری و سرافرازی»، «برادری و گذشت» و «شوق دیدار»، به ترتیب، عناوین فصل‌های دوم تا پنجم است.